

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

IMPROVEMENT OF STATE REGULATION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT

Євсєєв А.С.

студент економічного факультету,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Ievsieiev Andrii

Student, Economic faculty,
V.N. Karazin Kharkiv National University

У статті доведено, що наукове обґрунтування напрямів інноваційної та науково-технічної діяльності сприяє ефективному та оптимальному використанню обмежених ресурсів регіону. Основною метою стратегії інноваційного розвитку економіки регіонів є визначення принципових, стратегічних основ, орієнтирів у функціонуванні та розвитку інноваційної підсистеми територіального утворення з урахуванням таких специфічних пріоритетів, як поліпшення умов і підвищення рівня життя населення регіону на основі підвищення інноваційної активності підприємств. В основу розроблення стратегії інноваційного розвитку регіону на середньострокову та довгострокову перспективи повинна бути покладена концепція соціально-економічного розвитку регіону, що охоплює всі основні питання, пов'язані із соціально-економічними аспектами ефективного функціонування регіону. Основними принципами розроблення та реалізації стратегії інноваційного розвитку економіки на регіональному і муніципальному рівнях є принципи комплексності, системності, багатоваріантності, альтернативності, застосування різних методів, порівняності показників, етапності. Інноваційна модель розвитку промисловості Харківської області заснована на взаємодії державних органів, науки та бізнесу в процесі формування наукової системи, що є фундаментом успішної модернізації промислового комплексу регіону. Складні умови, в яких доводиться функціонувати промисловим підприємствам Харківської області, зобов'язують до кардинального перегляду всієї структури взаємодії промислового комплексу регіону. У рамках представленої моделі інноваційного розвитку головним інструментом модернізації є науково-інноваційна система. Нині існує нагальна необхідність сформувати в Харківській області ефективний тандем «наука – виробництво». Реалізація комплексної програми інноваційного розвитку промисловості регіону дасть змогу державному суб'єкту модернізувати свою економіку і зробити її не тільки промислово розвиненою, а й промислово ефективною. Саме тріо «держава – наука – бізнес» сформує у Харківській області стійку й перспективну економічну ситуацію, що підвищить рейтинг регіону і знову поверне на його територію вітчизняних і зарубіжних інвесторів.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, ефективність, процеси, регіон.

В статье доказано, что научное обоснование направленной инновационной и научно-технической деятельности способствует эффективному и оптимальному использованию ограниченных ресурсов региона. Основной целью стратегии инновационного развития экономики регионов является определение принципиальных, стратегических основ, ориентиров в функционировании и развитии инновационной подсистемы территориального образования с учетом таких специфических приоритетов, как улучшение условий и повышение уровня жизни населения региона на основе повышения инновационной активности предприятий. В основу разработки стратегии инновационного развития региона на среднесрочную и долгосрочную перспективы должна быть положена концепция социально-экономического развития региона, охватывающая все основные вопросы, связанные с социально-экономическими аспектами эффективного функционирования региона. Основными принципами разработки и реализации стратегии инновационного развития экономики на региональном и муниципальном уровнях являются принципы комплексности, системности, многовариантности, альтернативности, применения различных методов, сопоставимости показателей, этапности. Инновационная модель развития промышленности Харьковской области, основанная на взаимодействии государственных органов, науки и бизнеса в процессе формирования научной системы, является фундаментом успешной модернизации промышленного комплекса региона. Сложные условия, в которых приходится функционировать промышленным предприятиям Харьковской области,

обязывают к кардинальному пересмотру всей структуры взаимодействия промышленного комплекса региона. В рамках представленной модели инновационного развития главным инструментом модернизации является научно-инновационная система. В настоящее время существует настоятельная необходимость сформировать в Харьковской области эффективный тандем «наука – производство». Реализация комплексной программы инновационного развития промышленности региона позволит государственному субъекту модернизировать свою экономику и сделать ее не только сельскохозяйственно развитой, но и промышленно эффективной. Именно трио «государство – наука – бизнес» сформирует в Харьковской области устойчивую и перспективную экономическую ситуацию, что, как следствие, повысит рейтинг региона и вновь привлечет на его территорию отечественных и зарубежных инвесторов.

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие, эффективность, процессы, регион.

The author of the article proved that the scientific substantiation of the directions of innovative and scientific-technical activity promotes effective and optimal use of limited resources of the region. The main purpose of the strategy of innovative development of the regional economy is to determine the fundamental strategic guidelines for the functioning and development of the innovation subsystem. This innovative subsystem of territorial education should take into account specific priorities. These priorities include improving the conditions and improving the standard of living of the population of the region by increasing the innovative activity of enterprises. The concept of socio-economic development of the region should be the basis for the development of the strategy of innovative development of the region for the medium and long term. This strategy covers all major socio-economic aspects of the effective functioning of the region. The main principles of development and implementation of the strategy of innovative development of the economy at the regional and municipal levels are complexity, consistency, multi-variant, alternative, the use of different methods, comparability of indicators, phasing. The innovative model of industry development in Kharkiv region is based on the interaction of state bodies, science and business in the process of formation of the scientific system. This scientific system is the Foundation of successful modernization of the industrial complex of the region. Complex conditions of functioning of industrial enterprises of Kharkiv region make it necessary to radically change the entire structure of interaction of the industrial complex of the region. Within the framework of the model of innovative development presented by the author, the main tool of modernization is the scientific and innovative system. Currently, there is an urgent need to form an effective tandem «science – production» in the Kharkiv region. The implementation of a comprehensive program of innovative development of the region's industry will allow the state entity to modernize its economy and develop agriculture and efficient industry. Interaction of the state, science and business will form a stable and promising economic situation in the Kharkiv region. This interaction helps to improve the rating of the region and attract domestic and foreign investors.

Key words: innovations, innovative development, efficiency, processes, region.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Актуальність теми проведеного нами дослідження зумовлена необхідністю теоретичного обґрунтування та методичного забезпечення управління інноваційним розвитком регіону, оцінки його інноваційного потенціалу, формування конкурентних переваг територій в умовах просування економіки до більш високих технологічних укладів, а також складності проблематики, що піднімається, і різноманітності теоретичних підходів до визначення впливу інновацій на територіальний розвиток. Положення посилюється відсутністю загальної концептуальної основи використання інтелектуального потенціалу для переходу до економіки інноваційного типу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблеми управління розвитком національного господарства, зокрема формування системи інноваційної економіки, досліджено у працях таких науковців, як: Н.В. Ткаленко [1], Н.В. Березняк [2], В.Г. Боронос [3], З.С. Варналій [4], О.О. Другов [5], С.М. Ілляшенко [6], М.Є. Рогоза [7], Н.М. Сиротинська [8], А.І. Сухоруков [9], І.В. Федулова [10], А.В. Череп [11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У сформованих умовах необхідний перегляд механізмів та інструментів управління інноваційним розвитком регіону. Перш за все, йдеться про вибір конкурентоспроможної моделі регіональної економіки, про пріоритетні види економічної діяльності, що мають інноваційний потенціал, про виявлення чинників та елементів, що впливають на розвиток конкурентних відносин і механізмів. При цьому слід ураховувати, що застосування нових моделей може бути ефективним тільки за активізації внутрішніх резервів і потенціалу території, у тому числі інноваційного, а також за використання всього спектру механізмів державно-приватного партнерства під час визначення основних напрямів соціально-економічного розвитку території. Недостатньо уваги сучасні дослідники приділяють проблемам удосконалення управління дослідженнями та розробками в інноваційному процесі сучасного підприємства. Відсутнє солідарне уявлення про методи економічного планування НДДКР, побудоване на кількісній визначеності вартості і тривалості етапів. Актуальним стає завдання виділення економічно самостійних етапів НДДКР, що дасть

змогу оцінити їх відносну вартість і тривалість, створити кількісну базу управління дослідженнями та розробками в інноваційному циклі підприємства.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є розроблення рекомендацій, спрямованих на вдосконалення державного регулювання інноваційної діяльності в Харківській області, активізацію інноваційного потенціалу та формування інноваційного підходу до управління розвитком території в сучасних умовах складної політичної ситуації в Україні, необхідність переходу до нової економіки, заснованої на генерації, розповсюдженні і використанні нових знань.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Провідна роль в управлінні розвитком інноваційних систем (ІС) належить державі як специфічному учаснику інноваційних процесів, яка не тільки стимулює інноваційну діяльність та виробництво інноваційної продукції, а й здійснює комплексний аналіз стану інноваційних систем територій та перспективне планування розвитку ІС регіону.

Роль держави як основного регулятора економіки небезальтернативна тією ж мірою, якою небезальтернативні принципи неоліберальної економіки, навпаки, віддають пріоритет саморегуляції і саморозвитку ринку. У певні історичні періоди (виражений прояв особливостей економік, вплив кризових ситуацій та ін.) взагалі ринковий механізм без державної участі не здатний забезпечити зростання та збалансованість економіки, й Україна зараз знаходиться, на нашу думку, саме в такому періоді. Затребуваність активної позиції держави пов'язана ще й із тим, що Україні без державного індикативного планування економічного зростання (звичайно, не директивного) взагалі неможливо подолати відставання в життєвому рівні населення від світових економік.

Система державного регулювання економічного розвитку вирішує завдання прогнозування сценаріїв розвитку видів економічної діяльності, формування і стану ресурсної бази, планування майбутнього стану секторів економіки, регулювання взаємовідносин учасників економічних процесів, стимулювання пріоритетних напрямів державної політики, контролю виконання управлінських рішень, виражених у нормативно-правових актах національного, регіонального і місцевого рівнів, координації взаємодії виконавців, оперативного моніторингу та аналізу досягнутих результатів. Потім цикл управління повторюється знову.

З урахуванням основоположних документів, що формують цілісне уявлення про майбутній розвиток інноваційної економіки та інноваційного суспільства в Україні, основні цілі державної політики у сфері розвитку інновацій на найближчий період можна конкретизувати так: підвищення інноваційної активності бізнесу;

перехід до інноваційного соціально орієнтованого типу економічного розвитку; вибудовування ефективних механізмів взаємодії суспільства, бізнесу і держави, спрямованих на координацію зусиль усіх сторін, забезпечення врахування інтересів різних соціальних груп суспільства та бізнесу під час вироблення та проведення соціально-економічної політики; активізація державної підтримки інновацій на регіональному рівні. Вирішення завдання управління розвитком ІС регіону забезпечується складом і змістом реалізованих рішень у процесі державного регулювання. У процесі державного регулювання з розвитку ІС виконується низка основних функцій.

Серед сучасних інструментів стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і територій виділяють стратегії і програми соціально-економічного розвитку, національні цільові програми, пріоритетні національні та регіональні проекти, державні програми, плани інвестиційного розвитку, плани територіального розвитку, розроблення яких здійснюється на основі складених прогнозів розвитку економіки у цілому та інноваційної економіки зокрема. Основним інструментом державного планування є державні програми, на підставі яких переважно здійснюється розподіл бюджетних коштів.

Реалізація заходів державної підтримки та координація взаємодії суб'єктів національної інноваційної системи неможлива без регулювання нормативно-правової основи, що встановлює регламенти поведінки в різних сферах інноваційної діяльності, статуси учасників трансакцій, критерії віднесення до тієї чи іншої категорії, загальноприйняту термінологію, у тому числі визначення інноваційної продукції (товарів, робіт, послуг), порядок витрачання бюджетних коштів, а також обмеження і пільги для суб'єктів підприємницької діяльності у сфері інновацій.

Удосконалення регулятивної бази здійснюється за допомогою експертизи існуючих і розроблення нових нормативно-правових актів за напрямками: лібералізації амортизаційної політики; удосконалення податкового, митного, тарифного, кредитного адміністрування; сприяння створенню довгострокових параметрів жорсткості вимог до ефективності використання підприємствами природних ресурсів, безпеки продукції (послуг) для екології та здоров'я населення, зниження енерго- і матеріаломісткості, визначення системи відповідних заохочень і санкцій, гармонізації українських стандартів із міжнародними; формування необхідних інструментів і механізмів підтримки державних закупівель інноваційної продукції та ефективного розміщення замовлення на науково-дослідні, дослідно-конструкторські і технологічні роботи військового, спеціального і подвійного призначення для державних потреб у рамках ство-

рення національної контрактної системи; уточнення порядку надання підтримки інноваційної діяльності для великого і середнього бізнесу; вдосконалення механізмів комерціалізації інтелектуальної власності; вдосконалення порядку надання підтримки наукоградам, закритим адміністративно-територіальним організаціям, а також муніципальним утворенням.

Визначення збалансованого набору методів та інструментів регулювання інноваційної діяльності є одним із головних завдань держави. Внаслідок надмірного застосування того чи іншого інструмента регулювання спостерігаються необґрунтовані адміністративні бар'єри, підвищене податкове або тарифне навантаження, ускладнення доступу до ресурсів, відсутність інтересу інвесторів до галузей або територій, зловживання пільговими умовами ведення комерційної діяльності, порушення конкуренції і т. д.

Найбільш популярними нині формами об'єднання учасників, ресурсів і заходів у рамках інноваційної інфраструктури регіону є індустріальні парки та інноваційні (промислові) кластери. Основу процесу утворення кластерів становить не просто обмін інформацією про потреби в техніці, технології та послуги між виробниками, постачальниками, споживачами і т. д., а передача по внутрішньокластерних ланцюжках напівфабрикатів та товарів із високою споживчою вартістю, що сприяє істотному підвищенню продуктивності праці і зниженню трансакційних витрат.

На рівні регіону за підтримки державних структур можуть створюватися особливі економічні зони, індустріальні парки і промислові кластери, необхідна інфраструктура, надаються гранти малим компаніям, що створюються при вищих навчальних закладах, а також гранти на створення малої інноваційної компанії суб'єктами малого і середнього підприємства, діяльність яких полягає у практичному застосуванні (впровадженні) результатів інтелектуальної діяльності. Можуть надаватися й інші заходи підтримки як за рахунок власних коштів регіональних і місцевих бюджетів, так і за участю державного бюджету.

Важливим аспектом інноваційної політики є обґрунтований розподіл ресурсів відповідно до плану затверджених заходів, спрямованих на реалізацію державних програм.

Для координації діяльності різних органів влади і організацій у рамках реалізації комплексу заходів, спрямованих на розвиток інноваційної діяльності, держава створює або сприяє утворенню спеціалізованих організацій, які становлять інноваційну інфраструктуру. До їх завдань належить реалізація комплексу затверджених заходів згідно зі сферами їхньої відповідальності, у рамках і з використанням наданого обсягу бюджетних коштів та ресурсів, механізмів взаємодії та структури управління взаємовідносинами, з дотриманням встановле-

них часових рамок. Часто координація здійснюється через плани заходів, що затверджуються за кожною державною програмою, або за допомогою «дорожніх карт», що складаються за тим чи іншим проектом.

Координація спільних зусиль щодо забезпечення інноваційного розвитку територій здійснюється на основі заходів, затверджених державними програмами (розміщення державного замовлення, підтримки інноваційних компаній, розвитку інноваційної інфраструктури тощо), співфінансування регіональних програм інноваційного розвитку, програм інноваційного розвитку ЗВО, програм підготовки кадрів для інноваційної економіки, моніторингу реалізації програм інноваційного розвитку компаній із державною участю, реалізації проекту з розвитку інноваційних (промислових) кластерів і т. д.

Незалежно від рівня фінансування заходів суб'єкт управління розвитком ІС зобов'язаний організувати ефективну координацію взаємодії учасників системи. З ускладненням структури ІС наростає потреба у створенні мережі спеціалізованих інфраструктурних об'єднань, діяльність яких спрямована на забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності необхідними ресурсами.

Для якісного втілення ідеї в життя необхідне формування проектної команди, що включає у себе винахідника, інвестора, вузькогалузових експертів (юриста, маркетолога і т. д.) і проектного керуючого. Проектній команді необхідний доступ до бази наукових досліджень і розробок для перетворення ідеї на готове рішення. Можливість утілення розробки перевіряється в рамках наукових досліджень і дослідно-конструкторських робіт. За отримання позитивного результату інвестор забезпечує виробництво і тестову експлуатацію пробної партії продукції. І в разі успішного апробування продукція надходить у промислове виробництво, а потім у продаж для задоволення потреб потенційного покупця. Чим вищий рівень розвитку інноваційної інфраструктури в регіоні, тим більше можливостей для втілення ідей і проведення досліджень надається підприємствам та інноваторам.

Контроль реалізації запланованих заходів у рамках прийнятої державної та регіональної інноваційної політики здійснюється з метою забезпечення дотримання встановлених обсягів використання ресурсів та відповідності отриманих результатів затвердженим очікуванням. Контроль може бути державний і громадський, зовнішній і внутрішній, проміжний і підсумковий, плановий і позаплановий і т. д. Залежно від виду і цілей контролю визначаються процедури його проведення. Контроль здійснюється відповідними організаціями, підрозділами і посадовими особами на основі наданих повноважень, устанovelених регламентів взаємодії та форм надання звітності.

Результатом проведення контролю є висновок про необхідність коригування складу

заходів, обсягу виділених ресурсів або інших параметрів реалізованої програми дій.

Оперативний і підсумковий моніторинг ефективності реалізації заходів державної підтримки інноваційної діяльності на національному, регіональному та місцевому рівнях є невід'ємною частиною системи державного управління розвитком ІС регіону.

Оцінка поточного стану інноваційної системи й устанавлення зв'язку між діями, що вчинюються, і отримуваним результатом є найважливішою частиною державного моніторингу динаміки інноваційного розвитку України. Важливо, щоб ці дії носили об'єктивний, своєчасний, системний, постійний і комплексний характер.

Виявлення пріоритетних напрямів інноваційної та науково-технічної діяльності сприяє ефективному оптимальному використанню обмежених ресурсів регіону.

Нами виявлено напрями вдосконалення державного регулювання інноваційного розвитку Харківської області.

Передусім необхідно стимулювати існуючі в регіоні компанії до використання інновацій.

Мета напряму – сприяти існуючим у регіоні компаніям в активному використанні інновацій усього спектру напрямів: технологічних інновацій, інновацій у галузях менеджменту, маркетингу, фінансів та ін.

Активне використання інновацій забезпечить підвищення їх ефективності та конкурентоспроможності, допоможе компаніям прискорити своє зростання, освоїти нові ринки, створити нові робочі місця, що в кінцевому підсумку визначає економічний розвиток Харківської області, зростання податкової бази і підвищення якості життя.

Даний напрям має найбільший потенціал для досягнення інноваційних цілей регіону, дає змогу за порівняно короткі терміни отримати результати, оскільки використовує ресурс діючих компаній і не вимагає витрат на створення нового бізнесу. Харківська область володіє достатніми умовами для успішної реалізації цього пріоритетного напряму.

Основні завдання напряму: надання сприяння в забезпеченні інформаційної підтримки суб'єктів інноваційної діяльності та малого підприємництва про наявність кваліфікованих кадрів, бізнес-партнерів, можливості просування продукції і т. д.; підтримка у формуванні спеціалізованих структур регіону, що здійснюють зв'язок із бізнесом; здійснення підтримки перспективних інноваційних проектів, що реалізуються в інтересах регіону.

Мета напряму «Створення ефективної інфраструктури для підтримки інновацій» – створення ефективно працюючої інфраструктури, що сприяє швидкому розвитку інноваційної діяльності в регіоні.

Перш за все необхідно сформулювати основу комплексної інфраструктури і забезпечити

умови для її саморозвитку. За типом наданих інфраструктурних послуг можна виділити такі взаємопов'язані системи: інформаційного забезпечення; експертизи програм і проектів; фінансово-економічного забезпечення; виробничо-технологічної підтримки; сертифікації; просування на ринок наукомісткої продукції; координації та регулювання розвитку інноваційної діяльності регіону. При цьому сформовані інфраструктурні системи повинні координувати свої дії під час надання послуг – працювати як єдиний механізм.

Системоутворюючими елементами обласної інноваційної інфраструктури регіону мають стати: державні наукові центри, галузеві інститути, ВНЗ, провідні науково-виробничі підприємства, технопарки та бізнес-інкубатори. Реалізація нового підходу до інфраструктурного забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності дасть змогу організаціям, зайнятим дослідженнями і розробками, компенсувати відсутність багатьох компонентів, необхідних для успішної роботи, і дасть можливість комерціалізації власних розробок.

Основні завдання напряму: організація заходів, що сприяють розвитку інфраструктурної мережі (проведення семінарів, конференцій, виставок і т. д.); сприяння створенню та розвитку об'єктів інноваційної інфраструктури Харківської області; сприяння розвитку зовнішніх зв'язків організацій інноваційної інфраструктури регіону.

Мета напряму «Підвищення рівня інноваційної культури в Харківській області» – підвищення рівня інноваційної культури за рахунок максимально ефективного використання кадрового потенціалу для реалізації інноваційних напрямів Концепції.

Здатність генерувати нові ідеї, об'єктивно приймати рішення щодо їх утілення, професійно вирішувати поставлені завдання в кінцевому підсумку є визначальним чинником успіху практичної реалізації цілей регіону.

Основні завдання напряму: пропозиція вищим і середнім професійним навчальним закладам регіону організувати цільову підготовку і перепідготовку кадрів для інноваційних виробництв, а також організацій інноваційної інфраструктури зі стажуванням на промислових підприємствах; підтримка винахідницької діяльності, залучення у творчий процес студентів і молодих фахівців; пропаганда інноваційної культури через систему регіональних та загальноукраїнських конкурсів у науково-технічній та інноваційній сферах.

Якщо провести аналіз статистичних даних розвитку Харківської області за останні п'ять років, то стає зрозуміло, що економіка регіону не виявляє значних темпів зростання. Це багато в чому залежить і від недооцінки важливості розвитку науково-дослідної діяльності в регіоні, головного постачальника інновацій у виробни-

цтво, що, природно, відбивається на його національному та регіональному фінансуванні, про що також свідчить статистика. Особливо це стосується витрат на розвиток технічних наук, без яких, на нашу думку, інноваційний розвиток промисловості Харківської області не уявляється можливим.

Сьогодні існують чотири групи показників, що описують деякі аспекти науково-інноваційної діяльності: статистичні показники розвитку сфери досліджень і розробок (витрати на дослідження і розробки, чисельність дослідного персоналу і т. д.); патентна статистика; бібліометричні дані про наукові публікації та цитованість; технологічний баланс платежів, що характеризує міжнародний трансферт технологій, методичні особливості аналізу та інші питання застосування.

Проаналізувавши статистичні дані про науково-дослідну діяльність за останні десять років, можемо зробити висновок, що інноваційна діяльність промислового сектору економіки Харківської області знаходиться у стані близькому до критичного. Необхідно перебудувати процес взаємодії науки і бізнесу, науки та адміністрації регіону в питаннях підготовки і працевлаштування кваліфікованого персоналу, розроблення технічних інновацій, формування схеми фінансової підтримки інноваційного розвитку промисловості регіону. Першочерговим і основним у цьому процесі є етап розроблення та здійснення інноваційної політики в регіоні, головним завданням якої має стати створення ефективної науково-інноваційної системи (НІС). Важливість НІС зумовлена її становленням як складового компонента господарського комплексу регіону, тісно інтегрованого з іншими галузями економіки державного суб'єкта, а в першу чергу, природно, з промисловістю.

У Харківській області необхідно формувати ефективний тандем «наука – виробництво». Як уже раніше зазначалося, цей взаємозв'язок практично відсутній, як і сам науково-інноваційний комплекс. Та ж тенденція спостерігається й у взаєминах між самими виробничими підприємствами. Тому ми вважаємо, що тільки реалізація представленої комплексної програми інноваційного розвитку промисловості регіону дасть змогу державному суб'єкту модернізувати свою економіку і зробити її не тільки промислово розвиненою, а й, головним чином, промислово ефективною. Саме тріо «держава – наука – бізнес» сформує в Харківській області стійку і перспективну економічну ситуацію, що, як наслідок, підвищить рейтинг регіону і знову приверне на його територію вітчизняних і зарубіжних інвесторів.

У сучасних умовах прийшла на зміну «ресурсної» «інноваційна» парадигма конкурентоспроможності (М. Портер, 2015 р.), яка визначає перспективні фактори стійкості розвитку на макро- і мікрорівнях економіки. Техноло-

гічні інновації визначаються одним із найважливіших інструментів сталого розвитку. Парадигма визначає об'єкти інтелектуальної власності (ОІВ) ключовим «чинником виробництва» промисловості, формується в процесах науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР). Саме тому інвестування в НДДКР визначає перспективу конкурентоспроможності промисловості. Таке завдання ставиться перед економікою України: необхідне створення стратегічної програми розвитку своєї промисловості, виробництва і наукової сфери.

Глобальність сучасних промислових ринків визначає світовий рівень зіставлення потенціалу НДДКР та його реалізації. На тлі середньосвітової величини частки внутрішніх витрат на НДДКР у ВВП (2,4% у 2016 р.) обсяг інвестування в Україні критично низький – 1,13%. А по паритетному світовому рівню показника чисельності фахівців НДДКР у загальному обсязі зайнятого населення можна судити про недостатню реалізацію національного потенціалу НДДКР в Україні. Простежується тенденція скорочення інтелектуального потенціалу промисловості України: чисельність фахівців, зайнятих у НДДКР, істотно скоротилася за останні 20 років. На цьому тлі об'єктивний зустрічний тренд зростання трудомісткості – витрати на персонал НДДКР у структурі інвестицій в інноваційні проекти вирости, знижується роль спеціалізованих НДІ. Зміна структури суб'єктів, їх взаємодії та економіки вимагає ревізії управлінських підходів, що дасть змогу підвищити ефективність і продуктивність процесів НДДКР в Україні. Перспектива сектору НДДКР національної промисловості України визначається такими тенденціями: недостатньою реалізацією потенціалу НДДКР; скороченням інтелектуального потенціалу; зростанням трудомісткості; інституційною трансформацією, зміною форм і спеціалізації суб'єктів – виконавців робіт. У цьому контексті об'єктивно потрібна модернізаційна трансформація управлінських механізмів для впорядкування складних взаємодій між виробничими та дослідницькими структурами. Спостерігається зростання актуальності вдосконалення методів управління НДДКР в інноваційних процесах підприємств України.

Основна проблема більшості рішень, що зумовила ще один напрям проведеного нами дослідження, – «котловий підхід» до оцінки вартості НДДКР. Науковці пропонують оцінювати «повну вартість циклу НДДКР» через питомі показники до бази: обсяг продажів інноваційної продукції; загальну трудомісткість робіт; показники конкурентного паритету і т. п. Відсутні методики, що дають змогу розділити цикл на етапи, операції або роботи, що мають самостійне економічне вираження, яке забезпечує ефективний субконтрактінг.

Незавершеність наукової дискусії визначила напрямки наукового пошуку економічних

ефектів – підвищення продуктивності циклу НДДКР за рахунок скорочення вартості етапів дослідних і дослідно-конструкторських робіт. І це визначає економічний зміст пошукових завдань: 1) виокремити економічно самостійні етапи сучасного циклу НДДКР, які відповідають мережевій моделі інноваційного процесу; 2) на підставі експериментальних даних виявити кількісні розподіли вартості та тривалості етапів, що дасть змогу синтезувати метод планування; 3) розробити мережевий підхід до організації НДДКР, що дає змогу знизити собівартість досліджень і розробок.

Вирішення завдання ми пропонуємо побудувати на системному підході. У контексті дослідження це передбачає виділення економічних етапів НДДКР і науковий пошук можливості зниження їхньої вартості через застосування мережевої моделі організації процесу. Як метод дослідження ми вибрали ретроспективний аналіз, побудований на вивченні реалізованих інноваційних проектів, що включають внутрішні або зовнішні витрати на науково-дослідні, дослідно-конструкторські і (або) дослідно-технологічні роботи. У виборі підходу ми виходили з такої академічної логіки. Промислові підприємства, що реалізують інноваційні проекти, реорганізують свої процеси НДДКР під впливом чинників зовнішнього середовища. Ключовими є виклики Четвертої промислової революції і становлення спеціалізованих суб'єктів НДДКР, що знаходяться в мережевій взаємодії. Саме ці передумови викликають організаційні зміни, ретроспективні обстеження яких дають змогу формалізувати (перспективні) тенденції, що складаються.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У статті розглянуто зміст і дано визначення управління розвитком ІС. Виявлено, що визначальне значення для розвитку ІС регіону мають інституційні чинники: інноваційний клімат як інституційні та інфраструктурні умови ведення інноваційної діяльності в регіоні; рівень накопиченого інноваційного потенціалу регіону, який формується соціально-економічним та інноваційним середовищем, що знаходяться у взаємовпливі.

Важливе місце в регіональному та внутрішньорегіональному соціально-економічному розвитку належить інноваційним підсистемам економіки регіонів. Інноваційну систему економіки регіонів можна охарактеризувати як сукупність взаємодіючих елементів, що забезпечують інноваційний процес, інноваційний розвиток і розвиваються за певними закономірностями в часі й просторі з метою вирішення проблеми активізації інноваційного процесу, формування необхідних об'єктивних і суб'єктивних передумов для підвищення ефективності інноваційної діяльності на підприємствах регіонів і характеризуються визначеною структурою.

Основною метою стратегії інноваційного розвитку економіки регіонів є визначення принци-

пових, стратегічних основ, орієнтирів у функціонуванні та розвитку інноваційної підсистеми територіального утворення з урахуванням таких специфічних пріоритетів, як поліпшення умов і підвищення рівня життя населення регіону на основі підвищення інноваційної активності підприємств. В основу розроблення стратегії інноваційного розвитку регіону на середньострокову та довгострокову перспективи повинна бути покладена концепція соціально-економічного розвитку регіону, що охоплює всі основні питання, пов'язані із соціально-економічними аспектами ефективного функціонування регіону. Основними принципами розроблення та реалізації стратегії інноваційного розвитку економіки на регіональному і муніципальному рівнях є принципи комплексності, системності, багатоваріантності, альтернативності, застосування різних методів, порівняності показників, етапності.

Наукове обґрунтування напрямів інноваційної та науково-технічної діяльності сприяє ефективному та оптимальному використанню обмежених ресурсів регіону. Інноваційна модель розвитку промисловості Харківської області, заснована на взаємодії державних органів, науки та бізнесу в процесі формування наукової системи, є фундаментом успішної модернізації промислового комплексу регіону.

Складні умови, в яких доводиться функціонувати промисловим підприємствам Харківської області, зобов'язують до кардинального перегляду всієї структури взаємодії промислового комплексу регіону. У рамках представленої моделі інноваційного розвитку головним інструментом модернізації є науково-інноваційна система.

Керуючий вплив органів державної влади в рамках реалізованої інноваційної політики враховує також функціональні чинники, що проявляються у нормативному та ресурсному забезпеченні заходів інноваційної політики, і процесні чинники, що визначають результативність реалізації інноваційної стратегії та політики в регіоні. Реалізація інноваційної стратегії і політики в регіоні призводить до зміни стану інноваційного потенціалу, що, своєю чергою, враховується під час внесення коригувань у нормативні документи і подальшого їх виконання.

Нині існує нагальна необхідність сформулювати у Харківській області ефективний тандем «наука – виробництво». Реалізація комплексної програми інноваційного розвитку промисловості регіону дасть змогу державному суб'єкту модернізувати свою економіку і зробити її не тільки промислово розвиненою, а й, головним чином, промислово ефективною. Саме тріо «держава – наука – бізнес» сформує у Харківській області стійку і перспективну економічну ситуацію, що, як наслідок, підвищить рейтинг регіону і знову приверне на його територію вітчизняних і зарубіжних інвесторів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Актуальні проблеми імплементації інноваційно-орієнтованої моделі розвитку національної економіки : монографія / Н.В. Ткаленко та ін. ; за ред. Н.В. Ткаленко. Ніжин, 2012. 231 с.
2. Березняк Н.В., Чайка Д.Ю., Кваша К.В. Теоретичні основи інституціональних умов поширення інноваційної діяльності : науково-аналітична доповідь. Київ : УкрІНТЕІ, 2014. 91 с.
3. Боронос В.Г. Вплив інноваційного потенціалу на розвиток регіону: фінансова складова. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2012. № 3. С. 12–20.
4. Варналій З.С., Зянько В.В. Основні інститути інноваційного інвестування. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2015. Вип. 2(46). С. 297–304.
5. Другов О.О. Інвестиційне забезпечення інтелектуалізації економіки України : монографія. Київ : УБС НБУ, 2010. 284 с.
6. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи. Суми : Українська книга, 2003. 278 с.
7. Рогоза М.Є., Вергал К.Ю. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми : монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. 136 с.
8. Сиротинська Н.М. Інновації та їх маркетингова підтримка. *Бізнес Інформ*. 2014. № 4. С. 465–469.
9. Сухоруков А.І. Економіка та організація інноваційної діяльності / Інститут муніципального менеджменту та бізнесу. Київ, 2001. 184 с.
10. Федулова І.В. Синергетична еволюційна модель інноваційного розвитку підприємства. *Наукові праці НУХТ*. 2010. № 36. С. 114–118.
11. Череп А.В., Ясир А.М. Інвестиційно-інноваційна діяльність як фактор ефективного розвитку підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 1. С. 159–161.

REFERENCES:

1. Tkalenko N.V. (ed.) (2012) *Aktualni problemy implementatsii innovatsiino-orientovanoi modeli rozvytku natsionalnoi ekonomiky* [Actual problems of implementation of innovation-oriented model of national economy development]. Nezhin: Chernihiv state Institute of Economics and management. (in Ukrainian)
2. Berezniak N.V., Chaika D.Yu., Kvasha K.V. (2014) *Teoretychni osnovy instytutsionalnykh umov poshyrennia innovatsiinoi diialnosti* [Theoretical foundations of institutional conditions for the spread of innovation]. Kyiv: Ukrainian Institute of scientific and technical expertise and information. (in Ukrainian)
3. Boronos V.H. (2012) *Vplyv innovatsiinoho potentsialu na rozvytok rehionu: finansova skladova* [Influence of innovative potential on the development of the region: financial component]. *Bulletin of Sumy state University. Series: Economics*, no. 3, pp. 12-20. (in Ukrainian)
4. Varnaliy S. S., Zyanko V. V. (2015) *Osnovni instytuty innovatsiinoho investuvannia* [The main institutions of innovative investment]. *Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Economy Series*, vol. 2 (46), pp. 297–304. (in Ukrainian)
5. Druhov O.O. (2015) *Investytsiine zabezpechennia intelektualizatsii ekonomiky Ukrainy* [Investment support of intellectualization of economy of Ukraine]. Kyiv: State higher education institution University of banking. (in Ukrainian)
6. Illiashenko S.M. (2003) *Upravlinnia innovatsiynym rozvytkom: problemy, kontseptsii, metody* [Management of innovative development: problems, concepts, methods]. Sumy: Ukrainian book. (in Ukrainian)
7. Rohoza M.Ye., Verhal K.Yu. (2011) *Stratehichniy innovatsiinyi rozvytok pidpriemstv: modeli ta mekhanizmy* [Strategic innovation development of enterprises: models and mechanisms]. Poltava: Poltava University of Economics and Trade. (in Ukrainian)
8. Syrotynska N.M. (2014) *Innovatsii ta yikh marketynhova pidtrymka* [Innovations and their marketing support]. *Business Inform*, no. 4, pp. 465-469. (in Ukrainian)
9. Sukhorukov A.I. (2001) *Ekonomika ta orhanizatsiia innovatsiinoi diialnosti* [Economics and organization of innovative activity]. Kyiv: Institute of municipal management and business. (in Ukrainian)
10. Fedulova I.V. (2010) *Synerhetychna evoliutsiina model innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva* [Synergetic evolutionary model of innovative development of the enterprise]. *Scientific Works of National University of Food Technologies*, no. 36, pp. 114-118. (in Ukrainian)
11. Cherep A.V., Yasyr A.M. (2009) *Investytsiino-innovatsiina diialnist yak faktor efektyvnoho rozvytku pidpriemstva* [Investment and innovation activity as a factor of effective development of the enterprise]. *Bulletin of Khmelnytsky national University*, no. 1, pp. 159-161. (in Ukrainian)